

Paremmiin sanoen

Kielitoimisto sai jonkin aikaa sitten Armas Koskiselta Australiasta kirjeen, jonka sisältöä kannattaa selostaa myös näillä palstoilla. Kirjoittaja kertoo, kuinka Helsingin Teknillisessä Koulussa viisikymmenluvun alussa kerran alettiin pohdita *työstää*-verbin käyttöaluetta. Ongelmana oli lähinnä se, voidaanko märkää, vielä kovettumatonta betonia työstää. Kielitoimistosta oppilaiden kyselyyn vastattiin, että määrän betonin käsittely ei ole työstämistä; työstöksi laskettiin vain sellainen poralla, sorvilla tms. tapahtuva työkappaleen käsittely, jossa kappaleen pinnasta irtoaa lastuja tai vielä pienempiä osia.

Sittemmin *työstää*-verbin käyttöalue on laajentunut, ja Armas Koskinen on jo huolissaan viimeaikaisesta kehityksestä. Hän on poiminut verbin nykykäytöstä useita näytteitä, joista tässä malliksi muutama: »- - sitä on tavattoman ahkerasti viljelty ahvalalaisittain *työste-tyyssä* lyriikassa» (Harry Forsblom, Helsingin Sanomat 9. 6. 1973). »Arto Paasilinna ei ole *työstänyt* riittävästi mehevää aihettaan» (Mattiesko Hytönen, Helsingin Sanomat 29. 12. 1974). »- - ohjelma on osattava *työstää* siten, että - - porvarikin siitä pitää» (Sakari Määttänen, Helsingin Sanomat 22. 12. 1974). »[Watergate-jutun paljastajat] valottavat vauhdikkaasti, miten he *työstivät* lähteekseen Syvän Kurkun» (Sakari Määttänen, Helsingin Sanomat 6. 10. 1974). »Henkilökohtainen - - munaukseni oli, että en *työstänyt* oikaisutoimintaa» (Eino S. Repo, Helsingin Sanomat 22. 12. 1974).

Esimerkkien jälkeen Armas Koskinen jatkaa: »Miten on — voitaisiinko esimerkiksi Asematunnelissa tai Vaasankadulla työstää Iesti janoiselle, tai saataisiko Tosikertomuksissa joku Anselmi työstää suudelman Suleiman huulille ilman että se aiheuttaisi minkäänlaista reaktiota yleisessä mielipiteessä? Onko työstää-sanasta tullut jokapaikan verbi?»

Siltä näyttää. Nykysuomen laitoksen kokoelmista löytyy vastaavanlaisia esimerkkejä: »Suomalainen suunnittelija *työstää* julisteseensä tyydyttävän ulkonäön» (Mainosuutiset 4/69 s. 10). Jokainen hänen inhimillisistä suhteistaan - - on aktiivista, elimellistä maailman *työstämistä*» (Peter von Bagh, Paljastava silmä, 1973, s. 66—67). »- - järkyttävät kokemukset *työstävät* outoja tekoja» (Anu Kaipainen, Magdaleena ja maailman lapset, 1969, s. 281). »- - kilpailuja ja muuta viihteellistä ihmisten *työstämistä*» (Matti Viherjuuri, Sitä se on, 1973, s. 115). »Tällä hetkellä metsähallitus *työstää* kopterin ihan kokonaan, voisivat kaverukset vaikka toisenkin hankkia» (Tuula Nieminen, Apu 16/75 s. 11).

Edellä olevissa esimerkeissä »työstää» on helposti korvattavissa jollakin muulla ilmauksella; kokonaista kolmessa näytteessä on työllistämisestä eksytty työstöön. Verbin uusikäytössä on yleisimpiä tyypejä »Larry Mizellin kanssa *työstetty* kiekko» (Ilta-Sanomat 29. 1. 1974), ts. L. M:n kanssa tehty äänilevy — kovin pakottavaa syytä tällaiseen sananvalintaan ei luulisi olevan.

Verbi on karannut kansan käsistä, niin kuin muoti-ilmausten yleinen tapa on. Vastavaikutustakin on kyllä jo havaittavissa, Armas Koskinen ei ole ainoa joka on Kielitoimistolle ihmetellyt nykyistä ryöstötyöstöä. Mikä sitten on oikeaa työstämistä? Nykysuomen sanakirjan selite kuuluu »muokata työkappaletta joko käsin jtkä työkalua käyttäen tai työstökoneella». Tästä verbin käyttöaluetta voidaan laajentaa kirjallisen tms. materiaalin käsittelyyn. Kaksi ensimmäistä esimerkkiä edustavat tätä käyttöä. Arveluttavampaa jo on, kun sanotaan, että »koulun on annettava ihmiselle perusmateriaali jota hän voi *työstää*» (Jöns Carlson, Helsingin Sanomat 29. 9. 74) — perusmateriaaliahan ei siinä muokata vaan vain käytetään uudella tavalla. Käsitellä, muokata materiaalia jonkin henkisen tuotteen aikaansaamiseksi, siinä jonkinlaiset raamit, joihin työstämisen

laajemmassa merkityksessä pitäisi sopia
— A.H.

*